

Izglītība visos laikos būtiski ietekmējusi cilvēku. Tā ļāvusi, izzinot sevi, iepazīt pasauli un, izzinot pasauli, saņemt pašam sevi. Ādažu novada skolu vēsture veidojās līdzīgi kā mūsu tautas vēsture – visādu varu un valdīšanas ietekmēta.

Gaismas nešana tautai

Pirmās rakstītās ziņas par tā saukto gara gaismas nešanu tautai parādījās 16. gadu simtenī, kad savā vainas apziņā, ka latviešu dvēseles nonāks velna ķētnās, pastāvošā vara Latvijā sāka rosināt veidot skolas zemniekiem. Iemesls bija gana prozaisks – vecie mācītāji pakāpeniski devās aizsaulē, bet jaunu, kas nāktu viņu vietā sludināt pastāvošo kārtību, diemžēl nebija. Un tie, kuri, iespējams, atkuģos no Vācijas sprediķot – jau vietējo valodu nepratīs. Ja tā turpināsies, latvieši atkal kļūs par pagāniem un cietīs laicīgā vara. Jaunas vēsmas Vidzemē atnesa zviedru laiki (1629–1721). Zemniekiem kļuva pieejama izglītība, veidojās skolas un attīstījās arī latviešu rakstu valoda. Zviedri izdeva rīkojumus par skolas ēkām, zemi, skolotāju algām. Viņu ierēdņi regulāri veica baznīcas draudžu pārlūkošanu jeb tā saukto vizitāciju, jo skola un baznīca tolaik bija nesaraujamām saitēm sieta. Tieši saistībā ar šiem draudžu vizitācijas protokoliem pirmo reizi rakstītajos avotos pavid arī Ādažu skolas vārds. Tas bija 1684. gads. Taču dokumenti vēsta, ka iesākums skolu lietās nebūt nebija glaimojošs mūsu šīs dienas izpratnē.

Skolotājs – krodzinieks

Kāds 1726. gada vizitācijas protokols liecina, ka Ādažos kopš 1710. gada skolu turējis kāds Mise Ansis – kurls un nespējīgs, kurš protokolā nodēvēts par "pamatīgu palaidni", un komisija rosinājusi pēc iespējas drīzāk sameklēt cieniņu skolmeistaru. Muiža gan nesteidzās Ansi atbrīvot, jo, izrādās, viņš bijis labs baznīcai piederošā krogā krodzinieks, labi dziedājis draudzei priekšā (kurls?) un saņēmis no muižas labu algu naudā un graudā. Labāk nebija gājis arī citiem Ādažu skolmeistariem, kuri arhīva dokumentos nodēvēti kā – "pilnīgi palaidnīgs ķerlis", kurš "dienām un naktīm dzīvo krogā, dzer un kaujas". Cits atkal – strādājot jau 7 gadus, bet skolā pa šo laiku neviens bērns nav mācījies, sev par attaisnojumu vizitātoriem bildis, ka apkārtnējie ļaudis pie viņa bērnus nemaz nesūtīši!

Pirmā skolas ēka

1766. gada vizitācijas protokols stāsta par kādu Ādažu skolmeistaru Jāni Heidi, kuram nebijis malkas, un viņš paslepis sadedzinājis visu baznīcas sētu. Draudze ar Heidi nebijusi mierā – viņš sitot savu sievu, un bērni tādās reizēs no bailēm lecot pa logu laukā. Un skolniekiem jānes alus no krogā savam skolmeistaram! Toties 1766. gadā bijusi jau sava skolas ēka, celta pirms 11 gadiem (1755. gads, blakus Baltezersa baznīcai) ar 1 istabu un 2 kambariem. Skolotājs Heide saņēmis 12 dālderus no baznīcas lādes. Draudzes skolotāji senatnē bijuši arī priekšdziedātāji baznīcā un līdz Pirmajam pasa-

les karam arī ērgelnieki. Bet līdz tam vēl garš ceļš ejams! 18. gadsimta beigās Ādažu draudzē lasīt prata 660 bērni un 826 pieaugušie.

Un kā tad ar skolas bērniem? Pagasta bērni skolā bija jāsūta sākot ar 10. dzimības gadu, katru dienu no Mārtiņiem līdz Jūrģiem vai Lieldienām. Mācību priekšmeti – lasīšana, rakstīšana, rēķināšana, garīgo dziesmu dziedāšana, katķisma galvas gabali. Kurss bija trīsgadīgs. Taču bija arī izņēmumi un daudzi skolēni skolā gāja četrus, pat sešus un vairāk gadus, mācīdamies vairāk, nekā prasīja toreizējā mācību programma. Vēlākos gados tika ieviesta arī vingrošana zēniem, tamborēšana un adīšana meitenēm. 19. gadsimta beigās skolas ilgumu pagarināja. Bieži vien tieši vecāki bija tie, kas izlēma par labu nesūtīt savas atvases uz skolu – aizbildinoties, ka bērnam grūta galva vai skološanas tie uzskatīja drīzāk par ļaunumu nekā labumu. Skolas nozīme vēl nebija īsti saprasta – arī bērnu vecākiem vēl garš ceļš ejams!

Nepieciešamība pēc sabiedriskiem darbiniekiem

19. gadsimta vidū iznāca pašvaldību likums un tika dibināti pagasti – arī Ādažu pagasts. Sāka rasties nepieciešamība pēc sabiedriskiem darbiniekiem, kuri prastu rakstīt un rēķināt. Un ļaudis pamazām sāka saprast, ka turpmāk bērnus bez skolas nevar atstāt. Ādažu pagastā tolaik bija vairākas draudzes skolas – Ādažu, Menģeles (Carnikava), Remberģes, Vesterrotes (tagad Garkalne) un Berģes skola.

Savukārt Latvijas Republikas laikā (1918–1940), kad Ādažu pagasta teritorija platības ziņā bija lielākā Pierīgas teritorija, pagastam ar saviem līdzekļiem bija jāuztur 4 pagastskolas: Ādažu, Berģes, Carnikavas un Garkalnes pamatskolas. Divas skolas ēkas – Ādažos (1927. gads) un Carnikavā (1936. gads) šajā laikā tika uzceltas pilnīgi no jauna, un to izmaksas prasīja krietnus izdevu-

mus no pagasta kases. Ādažu pagasta teritorijā darbojās arī Baltijas Ūnijas misijas skola Sužos ar 10 skolotājiem un 89 skolniekiem, kura sagatavoja audzēkņus misionāru darbam. Līdz 1926. gadam pagastā darbojās arī Ādažu Jaunciema 1. pakāpes pamatskola, līdz Jaunciema teritoriju pievienoja Rīgai.

Pēc kara arī Ādažos tāpat kā visā Latvijā mainījās iedzīvotāju sastāvs un ieplūda darbaspēks no Austrumiem, tolaik te mācījās 116 skolēni, 1956. gadā izveidoja arī krievu valodas plūsmu.

Pamatakmens jaunai skolai

Pagāja 57 gadi līdz Ādažos 1984. gadā svinīgi tika ielikts pamatakmens jaunas skolas celtniecībai. Savdabīga iecere, pompoza arhitektūra, bet Alberts Kauls, slavenā lielkolhoza vadītājs, tolaik visu varēja dabūt gatavu, un viņš neapšaubāmi gribēja dot jaunajai paaudzei tikai to labāko. 1986. gada 1. septembrī te uzsāka mācības skolēni.

Diemžēl 1927. gadā ādažnieku loloto un pēc arhitekta P. Kundziņa projekta celto Ādažu skolu ar lielajiem gaišajiem logiem neizdevās saglabāt. Celtni nolēma nojaukt. Patiešām žēl, ka Ādažu seja pazaudēja sev tik nozīmīgu kultūrvēsturisku vaibstu.

Bet dzīve nestāv uz vietas, un šobrīd gribētos vēlēt jaunajai ādažnieku paaudzei spordināt prasmes un iemaņas, lai nevajadzētu vairs tikai iemācīties "kulties pa dzīvi". Novēlēt šīs prasmes apgūt inovatīvi, balstoties uz mūsdienīgākajiem zinātnes sasniegumiem, lai ar saviem talantiem spētu pārvērst mūsu mazo Latviju par augstas kultūras un spoža intelekta zemi. Mēs bijām un esam apdāvināta, sīksta un uzņēmīga tauta, un mums ir visas iespējas tādar arī turpmāk būt.

*Raksts tapis saistībā ar plānoto konferenci "Izglītība Ādažos. 330 gadu vēsture. Nākotnes izaicinājumi" 2014. gada 19. martā Ādažu vidusskolā

Elita Pētersone